

SUNULLAH EFENDİ TÜRBESİ

Gözden Kaçanlar'ın bu sayısında tanıtılan Sunullah Efendi Türbesi, belki her gün önünden geçtiğimiz ve sorgulamadan baktığımız bir yapının aslında gözüktüğü kimliğe sahip olmayabileceğini gösteriyor. Gözden Kaçanlar için Sunullah Efendi Türbesi'ni yazan İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Programı yüksek lisans öğrencileri Fatma Füsün Özkaraman, Şeyda Arslan ve Selin Uğur Akçura'ya teşekkür ederiz.

istanbul@arkeologlarderneği.org

Sunullah Efendi Türbesi güneybatı cephesi Kovacılar Sokak görünüşü.

Fotoğraf:
Fatma Füsün
Özkaraman, 2017.

SUNULLAH EFENDİ TÜRBESİ*

**FATMA FÜSÜN ÖZKARAMAN
ŞEYDA ARSLAN
SELİN UĞUR AKÇURA**

İstanbul'un Fatih ilçesi Zeyrek semtinde, Kovacılar Sokak'ta bulunan Sunullah Efendi Türbesi, Tezgaççılar (Hüsam Bey) Camii'nin güneydoğu bahçesinde yer alır. Kadınlar Pazarı, Çinili Hamam, Sedat Hakkı Eldem'in SGK yapıları, Gazanfer Ağa Medresesi ve Bozdoğan Sukemeri gibi pek çok kültürel varlık tarafından çevrelenmiş durumdadır. Cephesine bitişik bulunan niteliksiz yapılar ve sokak kotunun yükselmesi, türbenin algılanmasına engel olur. Yapı günümüzde atıl durumdadır ve caminin deposu olarak kullanılmaktadır.

Sunullah Efendi, Kanuni Sultan Süleyman devrinin tanınmış âlimlerinden olan İskipli Molla Cafer Çelebi'nin oğludur. 1553 yılında doğmuş, dört defa şeyhülislam olmuş ve 10 Nisan 1612 tarihinde vefat etmiştir.

Türbenin bahçesinde yer aldığı caminin minberinin Sunullah Efendi tarafından yaptırıldığını, kabrinin de cami haziresinde bulunduğunu Ayvansaraylı Hüseyin Efendi'nin *Hadikatü'l-cevami* isimli eserinden öğreniyoruz. Bu kitap 17. yüzyıl İstanbul'unun cami ve mescitlerini çevrelerindeki yerleşim dokusu ile birlikte kaydetmektedir. Yine *Hadikatü'l-cevami* ve Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sinde cami-

nin yandığı ve Hüsam Bey tarafından 1661-62 yıllarında onarıldığı bilgisi bulunmaktadır. Bu sebeple, onarım tarihinden itibaren yapının Hüsam Bey Camii adıyla anıldığı düşünülmektedir. Sunullah Efendi Türbesi ile ilgili araştırmamızda, türbenin yapım tarihi ve banisi hakkında yazılı kaynağa ulaşamadığımızdan, camiyle ilgili yazılı kaynaklara başvurulmuş, İstanbul Vakıflar I. Bölge Müdürlüğü Arşivi'nden yararlanılmıştır.

Yapılar, 1875 tarihli Ayverdi haritasında da aynı bahçe içerisinde cami ve türbe olarak isimlendirilmiştir. 1913 tarihli Alman Mavileri haritalarında sekizgen planlı yapı mahalle camisi olarak geçerken, 1933 Pervi-

Sunullah Efendi Türbesi, Tezgâhçılar Camii, Türbe ve Hazire'nin üstten fotoğrafı.

Fotoğraf: Şeyda Arslan, 2015.

titch sigorta haritalarında da yine cami ve türbe adlandırmaları kullanılmıştır.

Günümüzde Sunullah Efendi Türbesi olarak bilinen yapı içerisindeki kabir, el-Hac Halil el-Rıfkı Efendi'nin eşi Şerife Hatun'a aittir. Halil Efendi, 1911 yılında 1908 Çirçır yangınında büyük zarar gören Hüsam Bey Camii'ni ye-

niden inşa ettirmiştir. Türbenin bahçesinde ise Sunullah Efendi ve babası Molla Cafer Çelebi'ninkiler de dahil olmak üzere dokuz adet kabir bulunmaktadır.

PLAN ÖZELLİKLERİ

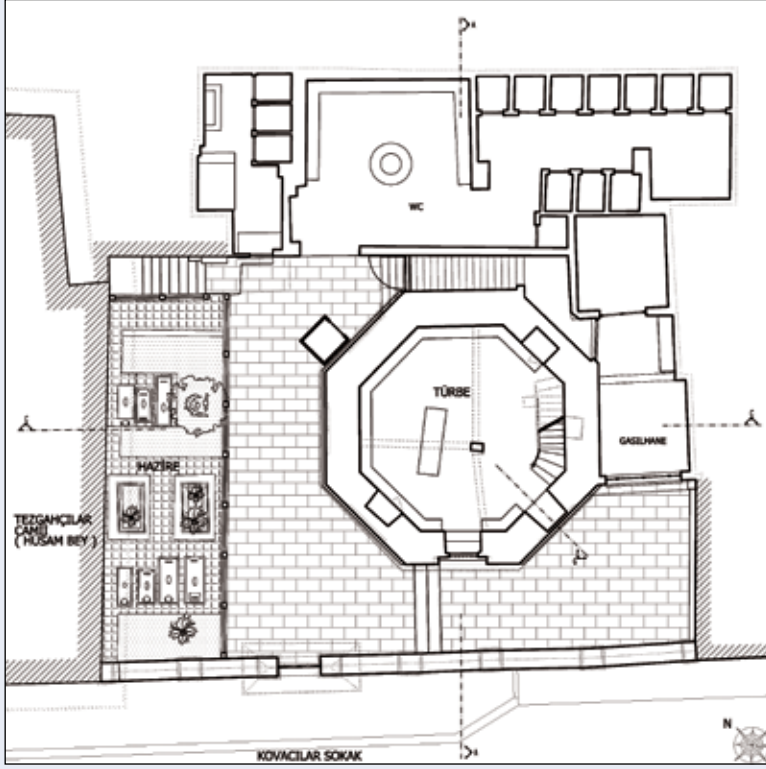
Türbe sekizgen planlıdır. Çevresindeki bahçe kotunun yükselmesi nede-

niyle içindeki ve dışındaki özgün kotlar bilinmemekte olup, içerisine iki basamakla inilmektedir. Yapı aslında tek hacimlidir, sonradan yapılan muhdes betonarme döşeme ile zemin üzerinde birinci kat oluşturulmuştur. Bu betonarme döşemeyi zemin katta bir kolon ve ona bağlantılı üç kiriş taşımaktadır. Zemin katta kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda yerleştirilmiş ve kontrplakla çevrelenmiş sanduka ve mezar taşı bulunmaktadır. Zemin katta üç kenarında, ikisi dolap olarak kullanılan nişler vardır. Yapının güneydoğu ve doğu cephelerine bitişik olan betonarme gasilhaneye ulaşım bahçeden sağlanmaktadır. Üst kata yapı içerisinden betonarme bir merdivenle çıkılmaktadır. Burada

1913 tarihli Alman Mavileri haritası (solda).

1875 tarihli Ayverdi haritası.

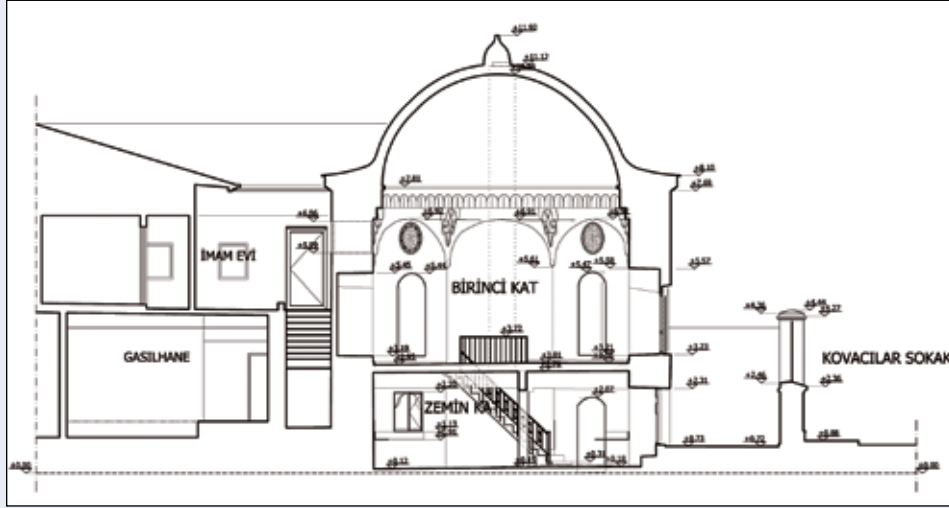
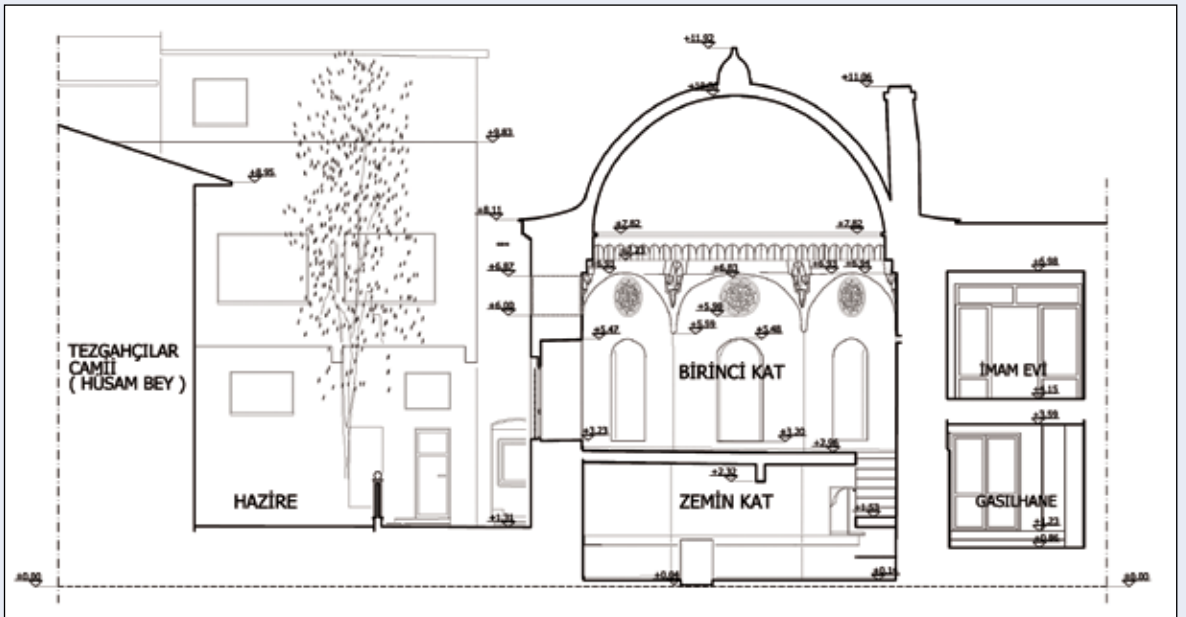
**Sunullah Efendi
Türbesi, rölöve
çizimleri, zemin
kat planı.**Çizim: Fatma Füsün
Özkaraman, Şeyda
Arslan ve Selin
Uğur Akçura.

beş kemerli pencere açıklığı ve iki kemerli niş bulunmaktadır. Pencerelerin doğramaları plastik esastır ve üzerlerindeki altı adet revzenin de özgün olmadığı düşünülmektedir. Yapının iç duvarları çimento esaslı sıva üzeri boyadır. Güneydoğu ve doğu cephelerindeki ek yapı birinci katta da devam etmekte ve müezzin lojmanı olarak kullanılmaktadır. Söz konusu eklentinin birinci katına türbenin kuzeydoğu cephesine bitişik bir merdivenle ulaşılmaktadır.

CEPHE ÖZELLİKLERİ

Yapının plan şeması nedeniyle var olan sekiz cephesinden ikisi ek yapı tarafından kapatılmaktadır. Kuzeydoğu cephesi de eklenti merdiven nedeniyle sadece kısmen okunabilirken diğer cepheleri açıktır. Küfeki taşından yapılan cephe üç farklı pencere sırasıyla düzenlenmiştir.

Cephenin alt seviyesindeki geniş küfeki taş kemerler, kapı açıklığı ve güney yöndeki kemer dışında, duvar örgüsüyle bütünleşiktir. Güneybatı yönünde bulunan kapı kemeri, işlevini algılayacak biçimde, diğer kemerlere göre daha büyük yapılmıştır. Giriş, sonradan eklenen bir demir kapıdır. İkinci sırada kemerli, üçüncü sırada dairesel pencereler vardır; güneybatı cephesindeki girişin dışında kalan tüm cephelerde, pencere açıklıklarının tam altında küfeki kat silmesi bulunmaktadır.

**Sunullah Efendi
Türbesi, rölöve
çizimleri, AA kesiti.**Çizim: Fatma Füsün
Özkaraman, Şeyda
Arslan ve Selin
Uğur Akçura.**Sunullah Efendi
Türbesi, rölöve
çizimleri, CC kesiti.**Çizim: Fatma Füsün
Özkaraman, Şeyda
Arslan ve Selin
Uğur Akçura.

Sunullah Efendi Türbesi, zemin kat sanduka, muhdes betonarme döşeme, kolon ve merdiven.

Fotoğraf: Selin Uğur Akçura, 2015.

Sunullah Efendi Türbesi, üst kat niş, pencere açıklıkları ve mukarnaslar.

Fotoğraf: Şeyda Arslan, 2015.

1908 yılı Çırcır yangını sonrası (en altta).

YAPIM SİSTEMİ

Türbenin içerisindeki çimento esaslı sıva, yapım sistemini gizlemektedir. Dış cephede kesme küfeki taşı bulunur ve yağma kâgir duvarlar içerisinde bugün görülen eklenti kolon, merdiven ve döşeme betonarme sistemiyle yapılmıştır. Sekizgen plandan kubbeye geçişte yer alan mukarnaslar da sıvalıdır. Tuğla altyapılı olduğu düşünülen mukarnaslar, zaman içinde müdahale görerek geometrik şekillerini epeyce kaybetmiştir.

Yağma duvarlar üzerine oturan kubbe kurşun kaplıdır. Yapılan rölöve ölçüleriyle kubbenin geleneksel yapım sistemlerine göre fazla ince olduğu görüldüğünden, kubbenin de betonarme bir sistemle yeniden yapılmış olduğu düşünülmektedir.

Yapıdaki özgün ve muhtemelen türbenin ilk kullanımına ait olduğu düşünülen kısımlardan biri de, güneydoğu duvarında bulunan, özgün yapım tekniğiyle küfeki taşından örülmüş olan bacadır.

DEĞERLENDİRME

Sunullah Efendi Türbesi'nin içinde neden kendisinin değil de başka birinin eşi olan Şerife Hanım'ın medfun olduğunu şu anki bilgilerimizle henüz çözememiş durumdayız. Ancak bu,

Saraçhane,
1911 sonrası;
Tezgaçlılar
Mescidi,
Şeyhülislam
Sunullah Efendi
Türbesi.

SALT Araştırma
arşivi.

Sunullah Efendi
Türbesi, Türbe
giriş kapısı,
Hazire ve
Tezgaçlılar
Camii.

Fotoğraf: Fatma
Füsun Özkaraman,
2017.

dışarıdan nispeten gösterişsiz olan yapının ortaya çıkardığı tek problem değildir. Sekizgen formuyla her ne kadar türbe tipolojisinde yaygın bir biçime sahip olsa da, güneydoğu duvarındaki bacanın varlığı birtakım soruları ortaya çıkarmaktadır. Yapıyla ilgili bulunabilen en eski tarihli görsel kaynak olan, Çırçır yangını sonrasına ait 1908 tarihli fotoğrafta baca görünmektedir; yapım sistemi açısından da değerlendirildiğinde bacanın özgün olduğuna kesin gözüyle bakılabilir. Ancak türbe tipolo-

jilerinde baca yoktur. Ayrıca bir kat silmesinin bulunması da yapının iki katlı olma ihtimalini düşündürür ve bu durumda yapının özgün işlevinin türbe olması şüpheli gözükmektedir. Bacanın bulunduğu cephenin olası bir mihrap duvarı yerinde ve caminin zaten yanı başında olması gibi veriler doğrultusunda restitüsyon araştırmaları devam ettirildiğinde sıbyan mektebi, tekke, tevhidhane gibi yapı ihtimalleri de değerlendirilmiştir, ancak bu konuyu açıklığa kavuşturacak verilere ulaşılamamıştır.

Tüm bu değerlendirmeler sonucunda yapının restorasyonu sırasında, eserin ilk yapımının ve geçirdiği dönemlerin tespit edilmesini amaçlayan mimarlık tarihi çalışmalarına devam edilerek, yanıtlanmayan sorulara cevap aranmalıdır.

DİPNOT

* Sunullah Efendi Türbesi Restorasyon Projesi, 2015-2016 akademik yılı güz döneminde Fatma Füsun Özkaraman, Şeyda Arslan ve Selin Uğur Akçura tarafından, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Restorasyon Programı çerçevesinde Prof. Dr. Kutgün Eyüpgiller, Prof. Dr. Yegan Kahya, Doç. Dr. Deniz Mazlum, Doç. Dr. Zeynep Eres Özdoğan, Doç. Dr. Gülsün Tanyeli, Doç. Dr. Yıldız Salman, Doç. Dr. Işıl Polat Pekmezci yürütücülüğünde Koruma Stüdyosu Projesi olarak hazırlanmıştır.

SON SÖZ*

ARKEOLOGLAR DERNEĞİ İSTANBUL ŞUBESİ

Sunullah Efendi Türbesi gibi mütevazı bir yapıyla ilgili olarak daha yapılacak çok şeyin olduğunu gösteren bu çalışmanın devamının gelmesini ve bacalı türbenin aslında hangi kullanım amacıyla yapıldığını öğrenmeyi umuyoruz.

* Bu yazı dizisi Arkeologlar Derneği İstanbul Şubesi adına Zeynep Kuban ve Yiğit Ozar tarafından hazırlanmaktadır.